

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 8 K
pol leta . . . 4 „
četrt leta . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 14 h

„ „ dvakrat . . . 12 „

„ „ trikrat . . . 10 „

za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Tržaško šolsko vprašanje.

Trst, 24. oktobra 1908.

Tudi „Učiteljski Tovariš“ je o tem vprašanju že večkrat govoril. Toda ne samo ta list, ampak vsi v političnem življenju tržaških Slovencev sodelujoči faktorji niso imeli v označenju postopanja šolske uprave ob reševanju tržaškega šolskega vprašanja druge besede nego — škandal!

Nad eno četrstoletje se že vleče to vprašanje zaradi slepega sovraštva naših narodnih nasprotnikov. Oni faktorji pa, ki si niso upali odkrito in naravnost priznati tega nasprotstva, so cepili dlake na šš šolskih zakonov. Govorili so mnogo, samo, da so mogli reči: Ne! —

Tako so zavlačevali rešitev tega kulturnega vprašanja. Mrtva črka zakona — delo mož, ki svojo modrost skladajo na zeleno mizo, a nimajo smisla za tisočere variacije potreb resničnega življenja in bi radi vse življenje nategnili na kopito svojih lepih teorij — mrtva črka je bila našim šolskim oblastvom nad živo potrebo naroda, hrepenečega po naobrazbi, prosečega: Dajte mi pogojev za moj razvoj, pogojev, ki imam do njih pravico po pisanem in etičnem zakonu, pogojev, ki bi se ne smeli odrekati nikomur na svetu!

A mi smo vendar nad eno četrstoletje gledali to, kar je puljski „Giornaleto“ označil z besedami: to ne bi bilo možno v nobeni drugi deželi! Nad eno četrstoletje je narod milo prosil šole — ali si morete misliti plemenitejši in opravičenejši prošnje?! — sredstev za svoj kulturni napredek, ker so se srdito upirali temu eni iz očetega sovraštva, drugi iz prikritega nasprotstva! Dolgo je narod milo prosil v imenu etičnega prava, v imenu vzvišenih smotrov vseobče kulture in tudi v imenu humanitete. Ali sreča nasprotujočih sil so ostajala zakrnjena — pri Bogu je usmiljenje, pri njih pa gani bilo!

Ljudstvo je prosilo, ker je prošnja v njegovi blagi, popustljivi, golobji naravi. Pro-

silo je, vedno verujoč v moč pravice. Toda prosilo je zaman. Niso ga hoteli uslišati. In ko je bila nada, da se tržaškim Slovincem vendar enkrat uresniči želja njihovega koprenja, pa so znali nasprotniki z rafinirano iznajdljivostjo ustvarjati nove težave. Vlagale so se prošnje, uprizarjale so se komedije z raznimi komisijskimi poizvedovanji, akti so se gromadili in romali iz Trsta na Dunaj in z Dunaja v Trst!

Ljudstvo pa je zaman čakalo na toliko zaželeno šolo . . .

Jeli potemtakem kaka psihološka zagonetka, ako se je začel v duši ljudstva razvijati preobrat: ljudstvo, ki je želelo in prosilo, je postajalo nevoljno, je začelo energično protestirati in zahtevati. In iz nevolje se je razvilo ogorčenje. Posebno v zadnjem času. In edino le zaupanje ljudstva v voditelje, ki so tolažili in obenem požrtvovalno delovali za rešitev našega šolskega vprašanja, se je bilo zahvaliti, da ni prišlo do hrupnih in silnih erupcij na tržaških ulicah!

In šele 18. t. m. je prišla vest, da se je vlada končno vendar odločila k prvemu koraku do rešenja našega šolskega vprašanja, kakor smo pričeli že zadnjič nakratko. A v dejstvu, da se je od kompetentne strani najprej obvestilo o tem državnega poslanca dr. Rybača, je tudi že povedano, kdo je s svojim trudom v polni meri zaslužil, da so mu tržaški Slovenci iz srca hvaležni. Dr. Rybač je bil, ki je zlasti v zadnjem času vso svojo skrb in ves svoj trud posvečal rešitvi našega šolskega vprašanja. A nevaležno bi bilo, ako bi se v tem trenutku ne spominjali še drugega moža, ki je slovensko šolo v Trstu smatral za svojo prvo, takorekoč življensko nalogo. Dr. Gregorin je bil, ki je od prvega začetka — nad 25 let — zastavljal svoje delo za rešitev tega vprašanja.

Imeni dr. Rybača in dr. Gregorina ostane neizbrisno spojeni s tržaškim šolskim vprašanjem. To je treba konstatirati resnici na ljubo,

Storjen je torej prvi in — nadajamo se — odločilni korak. In danes kličemo na naslov vlade: Kar je storila, tega ne smatramo za rešitev tržaškega šolskega vprašanja! Nadaljni koraki so vladi v neizogibno dolžnost. In ljudstvo bo toliko časa vztrajalo ob svoji zahtevi, dokler ne pride to vprašanje do popolne rešitve.

Rečena bodi še ena odkrita beseda na naslov vlade! Ako bi hotela vlada končno rešitev tega vprašanja tako zavlačevati, kakor se je to zgodilo doslej, tedaj pride do izbruhov razjarjene ljudske duše. Pravica do šolske izobrazbe je najnaravnejše in najelementarnejše pravo vsakega naroda. Vlada moderne države, ki hoče odrekati ljudstvu to pravo, ne zasluži nikake obzirnosti, ker greši proti pravici naroda.

Postopanje s tržaškim šolskim vprašanjem je bil škandal. Ta škandal se ne sme nadaljevati — to si naj centralna vlada dobro zapomni!

Dež. nadzornik dr. Kauer.

Dunaj, 25. oktobra 1908.

Dr. Robert Kauer, dosedanji profesor na državni gimnaziji v III. dunajskem okraju in privatni docent na dunajskem vseučilišču, je provizorično dodeljen e. kr. namestništvu v Trstu. Poverjeni so mu posli deželnega šolskega nadzornika za Primorje: za srednje šole v vsem Primorju in za državne ljudske šole v Trstu.

Dr. Kauer ima šele 33 let! Po svojem mišljenju je najodločnejši Nemeč, in ga morda ni med vsem učiteljskim osebjem Dunaja, ki bi ga presegal v tem pogledu. Na zavodu, kjer je služil doslej, in med vsemi tovariši je ta mladi mož na glasu zaradi svojega intransigentnega postopanja. V najboljšo ilustracijo nam je dejstvo, da so ga zaradi njegove neznočnosti skoro vsako leto premesčali z enega zavoda na drug zavod.

Za to mesto je bil baje predestiniran že

iz Gorice slaboznani dr. Streinz. Ker bi utegnil kdo misliti, da je dr. Kauer manjše zlo v primeri z dr. Streinzem, ker je za Slovence v Primorju velike važnosti, kako, v kaki smeri, v kakem duhu in s kakimi tendencami se vodijo posli nadzorstva nad srednjimi šolami v Primorju in nad državnimi ljudskimi šolami v Trstu, smo smatrali za svojo dolžnost, da nekoliko pozvemo o novem deželnem šolskem nadzorniku dr. Kauerju.

Pri tem nas je še posebno vodila misel na dejstvo, da ima deželni šolski nadzornik važno besedo v personalnih stvareh, to je ob predlaganju učiteljev, ki se imajo imenovati na te zavode, torej ob vprašanjih, ki so odločilne važnosti za duha in sistem, ki naj vladata na teh zavodih!

Rezultat naših pozvedovanj je tak, da moremo že danes zaklicati: Lasciate ogni speranza! Če bi se vdajali pričakovanju, da se bo odslej ob vodstvu nadzorniških poslov nad našimi srednjimi šolami modrejše in pravičnejše uvaževalo narodnost in praktične potrebe prebivalstva in značaj dežele, je veliko razočaranje neizogibno.

V Primorju so rešeni dr. Streinza. Zabili so dr. Kauerja: prišli so z dežja pod kap! Zakaj kakor nad prvim tako bodo tudi nad drugim stražili nadzorniki — poslanec Dobernig in tovariši, ki so od našega ministra neizprosno zahtevali, da imenuje dr. Kauerja za deželnega šolskega nadzornika v Primorju. S tem je menda povedano — vse!

Ako je bil dr. Kauer že na Dunaju tako prononsiran, kakšen bo šele v Trstu, kjer bo moral vršiti misije po — Dobernigovem nalogu! — Konstatujem dejstvo, da se celo Dunajčani čudijo temu imenovanju. Ali je treba šele praviti, kako se bo postopalo ob imenovanju učiteljev na državne učne zavode v Primorju?! Odpira se nam žalostna perspektiva v nov začetek dobe Lesckanowsky-Swida-Stolz!

Imenovanje dr. Kauerja je le provizorično. Z ozirom na njegovo kvaliteto na eni

boš zanemarjal in postavil po vasi brez dela? Če misliš tako, potem se jako motiš, prijatelj, in mene ne poznaš še. Sploh pa, veš kaj? V 14 dneh se mi spravi odtod! To ti ukazujem kot načelnik mlekarne in kot občinski predstojnik obenem, sicer te dam iztirati in odgnati na Kranjsko, odkoder si prišel.“

Osorne besede, kaj? Toda Stanka se niso prijele prav nič, saj jih je bil vajen slišati, odkar je bil prišel v Črniče in odkar sta kvartala z očetom županom. In kvartala sta dve leti najmanj po trikrat na teden.

Niti na misel mu ni prišlo, da bi bil odšel, ampak kar našel si je portoriko in spuščal goste dime očetu županu in načelniku mlekarne naravnost v obraz. A ta si je navzlic kašlju našel tudi svojo ter strahovito zabavljaj Petrovcu in ga obkladal z vsemi mogočimi priimki. Stanka pa je to imenitno zabavalo. Bolj kot se je župan jezil, bolj se je Stanko smejal, zakaj vedel je dobro, da je bila vsa županova jeza le izbruh sramote zaradi izgubljenega igre, in da srce načelnika mlekarne niti ni vedelo, kar so govorila usta.

Ob takih prilikah, ki so se dogajale pogosto, je Stanko kar moral sedeti poleg župana

ter piti in jesti na njegov račun, četudi ga je župan v enomer podil, naj se mu pobere izpred oči. Bog ne daj, da bi bil Stanko takrat res odšel; potem bi bil oče župan šele resno jezen.

Šebolj karakteristična pa je ta-le:

Nekoč pride mlekarški odbornik Lojk v občinsko pisarnico ravno v trenutku, ko je župan zopet izgubil partijo in zaraditega neusmiljeno ošteval Stanka.

Lojk, ki je bil na Stanka nekoliko jezen, ker ga je ta večkrat oštel, češ, kaj se vtika pri preizkušavanju mleka v njegov delokrog, je takoj posegel vmes in hotel pomagati načelniku. Toda ta skoči po konci, in vse psovke, ki so imele pasti na Petrovca, so sedaj letele na Lojka, da je kar bežal iz pisarnice. „Ti boš zabavljaj, ti“, je kar hropel od jeze, „kdo je načelnik, ali sem jaz ali si ti? Jaz sem; in nihče ne sme uslužbenecem ničesar reči kot jaz in edini jaz, razumeš? Ven se mi poberi in če mi prideš kdaj še s kako tako kvanto, te oblijem in izbodim!“

Tako je vpil župan za osramočenim Lojkom.

Nato pa se je obrnil z veliko prijaznostjo na Petrovca ter ga začel tolažiti, naj nikar ne

bo žalosten, ter naj se nikogar ne boji. Ako mu kdo kaj poreče, naj se le njemu zaupno pritoži, ker ga ima rad in prav gotovo ne bo pustil, da bi kdo pometal z njim.

Tistega dne se je godilo Stanku vrlo dobro, zakaj oče župan ni vedel samega usmiljenja, s čim mu naj postrže, a zvečer pa je prišel še Lojk v mlekarno ter prinesel pod suknjo liter vina in veliko meseno klobaso, rekoč: „Kar specite jo na žerjavici, v tem pa prinesem jaz še kruha, hrena in dva kozarca.“

Tako se je pričkal naš Stanko z odborniki črniške mlekarne in njenim načelnikom. Večen prepir in vpitje po mlekarni, a vedno so bili skupaj, nerazrušljivi — sovražniki.

In če je bilo pri kakem odborniku kaj boljšega v loncu, je bil gotovo povabljen tudi Stanko; toda prepir pri vsem tem ni smel izostati niti na slavnostnem kosilu in niti na praznični večerji, kakor se je izražal oče župan.

Jaz pa se nikjer nisem tako dobro počutil kakor v tej družbi. Ljub in drag mi je bil hudomušni Stanko, in ti odkritosrčni, preprosti kmetje, vneti za vse dobro, so se mi s svojo poštenostjo in vdanostjo tako omilili, da jih ne pozabim nikoli. Povem ti, dragi tovariš, ni ga

LISTEK.

† Stanko Petrovec.

„Pikov as boste dali, oče župan! — Kar dajte ga, je že izgubljen. Kaj pa tako gledate, saj sem vam pravil, da ne znate igrati.“

„Ti boš mene učil, otročaj! Igral sem ko tebe ni bilo niti še na svetu.“

„Strinjam se s tem, toda partija je moja in portorika tudi, kar je naravna posledica najine igre.“

„Tukaj jo imaš, ali v mojo hišo mi ne hodi več sleparit; zapomni si to enkratza-vselej. Kar nima človek dovolj dela in drugih sitnosti, me ta otročaj jezi in draži še s to peklensko igro. Mar bi bil legel za pol ure in se nekoliko oddahnil, ne da sem se spustil v igro s tem človekom, ki mu ni mar nič drugega, kakor kako bi izžemal svojega bližnjega na lahek in zabaven način. Tukaj imaš portoriko, a poberi se mi takoj ven! V sobi mi ne boš kadil, mene duši kašelj; in ti imaš pa tudi kaj oprava v mlekarni. Ali pa morda misliš, da smo mlekarno zato ustanovili, da jo